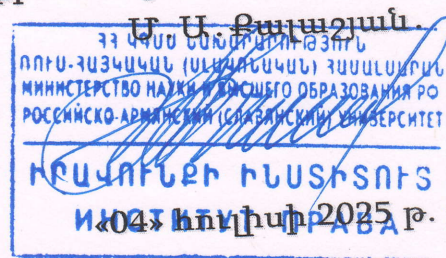

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Հաստատում եմ՝
Իրավունքի Ինստիտուտի տնօրեն

Ինստիտուտ՝ Իրավունքի
Ամբիոն՝ քրեական իրավունքի և քրեական դատավարության

Հեղինակ՝ Ի. Գ. Թ., Յուզբաշյան Ս. Ս.

ԴԱՍԸՆԹԱՅԻ ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Դասընթաց՝ «Ապացուցման տեսությունը ՀՀ քրեական դատավարությունում»

Մագիստրոս կրթական ծրագիր (հեռակա)՝ 042101.04.7

«քրեական իրավունք և դատավարություն»

Դասիչ մասնագիտություն՝ 042101.00.7

ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

**Հաստատում եմ՝
Իրավունքի Ինստիտուտի տնօրեն
Մ.Ա.Քալաշյան.**

«04» հունիսի 2025 թ.

**Ինստիտուտ՝ Իրավունքի
Ամբիոն՝ քրեական իրավունքի և քրեական դատավարության**

Հեղինակ՝ Ի.Գ.Թ., Յուրաբան Մ. Ս.

ԴԱՍԸՆԹԱՅԻ ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Դասընթաց՝ «Ապացուցման տեսությունը ՀՀ քրեական դատավարությունում»

Մագիստրոս կրթական ծրագիր (հեռակա)՝ 042101.04.7

«քրեական իրավունք և դատավարություն»

Դասիչ մասնագիտություն՝ 042101.00.7

Անտոացիա

Քրեական դատավարական ապացուցումը քրեական դատավարության ամենակարևոր բաղադրիչներից մեկն է: Քրեական դատավարական իրավունքը միայն ընդհանուր գծերով է ներկայացնում ապացուցման խնդիրները, ինչը, անկասկած, բավարար չէ քրեաիրավական մասնագիտացման ուսանողների համար: Հետևաբար, ապացույցների տեսության խորացված ուսումնասիրությունը ՀՀ և ՌԴ քրեական դատավարությունում ուղղված է ուսանողներին համակարգային գիտելիքների տրամադրմանը՝ քրեական դատավարությունում ապացուցման տեսական խնդիրների, դրա նորմատիվ կարգավորման, կիրառման պրակտիկայի և իրավակիրառ խնդիրների վերաբերյալ:

Դասընթացի աշխատանքային ծրագիրը կազմվել է՝ հաշվի առնելով ՀՀ և ՌԴ քրեական դատավարական օրենսդրության վերջին փոփոխությունները, ինչպես նաև նախադեպային որոշումները՝ կապված ապացուցման գործընթացի և ապացույցների ընդունելիության հետ:

Դասընթացի կառուցվածքը ներառում է հետևյալ հարցերը՝

- Ապացուցում՝ դրա դերը քրեական դատավարությունում
- Ապացույցների տեսության հասկացությունը, առարկան, մեթոդը
- Ապացուցման էությունը և նպատակը
- Ապացուցման առարկան և սահմանները
- Ապացույցների հասկացությունն ու հատկությունները
- Ապացույցների դասակարգումը
- Քրեական գործով ապացուցման ընթացքը
- Ապացույցների տեսակները և աղբյուրները
- Ապացուցման և այլ ճանաչողական միջոցների հարաբերակցությունը

Դասընթացի նպատակներն ու խնդիրները

Նպատակներ.

«Քրեական դատավարությունում ապացույցների տեսություն» դասընթացի նպատակն է ամրապնդել և խորացնել այն գիտելիքները, որոնք ուսանողները ստացել են «Քրեական դատավարություն» հիմնական դասընթացի շրջանակում: Հատուկ ուշադրություն է դարձվում ապացուցման իրավունքի դրույթների՝ քրեական դատավարության տարբեր փուլերում մանրամասն ուսումնասիրությանը: Դասընթացը նաև նպատակ ունի պատրաստել իրավակիրառ ոլորտում աշխատող որակյալ իրավաբաններ:

Խնդիրներ.

- Ապացուցման իրավունքի տեսական դրույթների խորացված յուրացում
- Գործընթացային ձևի պահպանման դերի ճիշտ ըմբռնում, կողմերի իրավունքների հարգանք, Սահմանադրության և օրենքների պահանջների խիստ պահպանում
- Գործնական հմտությունների ձևավորում՝ ապացույցների հավաքման, գնահատման և ձևակերպման մասով

Դասընթացի բովանդակության յուրացման պահանջներ

Տեսական պարապմունքները հիմնականում անցկացվում են դասախոսությունների ձևով: Քանի որ ամբողջ նյութը հնարավոր չէ ընդգրկել դասախոսության շրջանակում, ներկայացվում են առավել հիմնարար խնդիրները, իսկ մնացած թեմաները ուսումնասիրվում են սեմինարների ընթացքում կամ ինքնուրույն: Գործնական պարապմունքները անցկացվում են սեմինարների ձևաչափով՝ թե՛ խմբային քննարկումների, թե՛ անհատական իրավիճակային առաջադրանքների միջոցով:

Դասընթացի Օբյեկտը Եվ Առարկան

Օբյեկտը՝ ապացուցման գործընթացը որպես քրեական դատավարության կառուցվածքային բաղադրիչ, որը ներառում է ապացույցների հավաքման, ստուգման, գնահատման և կիրառման մեխանիզմը:

Առարկան՝ ապացույցների տեսության տեսական և կիրառական հիմքերը, ապացույցների տեսակներն ու աղբյուրները, ապացուցման գործընթացի սուբյեկտները, մեթոդները և ընթացակարգերը ՀՀ և ՌԴ քրեական դատավարության շրջանակներում:

Դասընթացի Մուտքային Պահանջները

Ուսանողը պետք է՝

- Ունենա ընդհանուր պատկերացում քրեական դատավարության կառուցվածքի, քրեաիրավական սկզբունքների և քրեական գործի վարույթի փուլերի վերաբերյալ,
- Ուսումնասիրած լինի «Քրեական դատավարություն» առարկայի հիմնական տեսությունները և նորմատիվ հիմքերը

- Իմանա քրեադատավարական իրավունքի հիմնական ինստիտուտները և դատավարական գործողությունների կազմակերպման կարգը
- Ունենա գիտելիքներ Սահմանադրությունից, քրեական իրավունքի և ապացույցների ընդունելիության հիմունքներից

Դասընթացի Յուրացման Արդյունքում Ձեռք Բերվող Գիտելիքները Եվ Կարողությունները

Դասընթացի յուրացման արդյունքը ապահովում է անհրաժեշտ գիտելիքների, հմտությունների ու կարողությունների համապատասխան ՈԱՇ-ի վերջնարդյունքներին:

Գիտելիքները`

1. Ապացույցների տեսության հիմնական կատեգորիաները, մեթոդաբանությունը և դասակարգումը
2. Քրեական դատավարական ապացուցման կառուցվածքն ու փուլերը
3. Ապացույցների ստացման, ստուգման, գնահատման և օգտագործման նորմատիվ կարգավորումը ՀՀ և ՌԴ օրենսդրության համաձայն

Հմտությունները`

▪ Գիտելիքի կիրառման հմտություններ`

1. Ապացույցների վերլուծություն կոնկրետ քրեական գործերում` դրանց վերաբերելիության, թույլատրելիության, հավաստիության և բավարարության տեսանկյունից
2. Ապացուցման գործընթացում կիրառվող իրավական ակտերի ինտեգրում իրավակիրառ պրակտիկայում

▪ Ընդհանրական իմացական հմտություններ`

1. Իրավական փաստերի դիտարկում և դրանցից իրավական հետևություններ կատարելու կարողություն
2. Իրավական փաստարկված որոշումների կայացում ապացուցման գործընթացի շրջանակներում

Կարողունակություններ (Կոմպետենցիաներ)`

▪ Ինքնուրույնություն և պատասխանատվություն`

1. Իրավական դիրքորոշման ինքնուրույն ձևակերպում ապացուցման գործընթացում
2. Գործողությունների իրավաչափության ապահովման պատասխանատվություն՝ մարդու իրավունքների և ազատությունների հարգման համատեքստում

Դասավանդման Եղանակները Եվ Մեթոդները

- **Տեսական դասախոսություններ**՝ առարկայի հիմնական հասկացությունների բացահայտման նպատակով
- **Մեմինար-քննարկումներ**՝ գործնական առաջադրանքների վերլուծություն, իրավական փաստերի գնահատում
- **Իրավական իրավիճակների մոդելավորում**՝ քննչական և դատավարական իրավիճակների հիման վրա
- **Գործնական դասեր**՝ դատական պրակտիկայի, նորմատիվ ակտերի և փորձագիտական եզրակացությունների հետ աշխատանք
- **Ինքնուրույն աշխատանք**՝ թեմատիկ գրականության, օրենսդրության և նախադեպերի ուսումնասիրություն
- **Թեստեր, քանավոր հարցումներ և գործնական առաջադրանքներ**՝ ընթացիկ և եզրափակիչ հսկողության նպատակով

Դասընթացի տեղն ուսումնական ծրագրում

Դասընթացը ներառված է «**քրեական իրավունք և դատավարություն**»՝ 3

ակադեմիական կրեդիտ (108 ակադեմիական ժամ) աշխատատարությամբ, որից 10 ակադեմիական ժամ նախատեսվում է գործնական պարապմունքների համար:

Դասընթացը նախատեսվում է ուսումնասիրել 2-րդ կուրսի ուսումնական տարվա 1-ին կիսամյակում:

Ուսումնական աշխատանքի տեսակները	Ընդամենը, ակադ. ժամեր
1. Առարկայի ուսումնասիրման ընդհանուր աշխատատարությունն, այդ թվում՝	108
1.1. Լսարանային պարապմունքներ, այդ թվում՝	18

1.1.1. Դասախոսություններ	8
1.1.2. Գործնական պարապմունքներ, այդ թվում՝	10
1.1.2.1. Ստուգողական աշխատանքներ	
1.2. Ինքնուրույն աշխատանք, այդ թվում՝	81
1.2.1. Քննություններին նախապատրաստում	9
1.2.2. Ինքնուրույն աշխատանքի այլ տեսակներ, այդ թվում՝ (նշել)	
1.2.2.1. Գրավոր ինքնուրույն աշխատանքներ	
Ամփոփիչ ստուգում (քննություն, ստուգաթք)	քննություն

Դասընթացի ծավալի բաշխում (ակադեմիական ժամերով) ըստ թեմաների և ուսումնական աշխատանքի տեսակների

Առարկայի բաժինները և թեմաները	Ընդամենը	Դասախոսություններ	Գործնական / սեմինար պարապմունքներ
1	2=3+4	3	4
Թեմա 1. Քրեական դատավարությունում ապացույցների տեսության հիմնական հասկացություններ. Քրեական դատավարական	27	2	2

ապացուցման ընդհանուր բնութագրում			
Թեմա 2. Ապացուցման գործընթացի բովանդակությունը	27	2	2
Թեմա 3. . Ապացույցների հասկացությունը, դասակարգումը և տեսակների բնութագիրը	27	2	2
Թեմա 4. Հետաքննական գործողությունները որպես ապացույցների ստացման հիմնական եղանակ	27	2	4
Ընդամենը	108	8	10

Թեմա 1. Քրեական դատավարությունում ապացույցների տեսության հիմնական հասկացություններ. Քրեական դատավարական ապացուցման ընդհանուր բնութագրում

Թեմա 1.1. Ապացույցների տեսության և ապացուցման իրավունքի հասկացությունը

Թեմա 1.2. Ապացույցների տեսության առարկան, մեթոդը և համակարգը

- Ապացույցների հասկացությունը որպես օբյեկտիվ իրականության փաստեր և փաստական տվյալների աղբյուրներ
- Ապացույցների առաջացման մեխանիզմը
- Ապացույցների նյութական և ձևական կողմերը
- Ապացուցման առարկայի հասկացությունն ու կառուցվածքը
- Ապացուցման ենթակա հանգամանքները`
 - Հանցագործության իրադարձությունը
 - Անձի մեղավորությունը
 - Մեղադրյալի անձի տվյալները
 - Վնասի բնույթը և չափը
 - Հանգամանքներ, որոնք բացառում են հանցագործությունը կամ պատիժը

- Պատժի մեղմացուցիչ/ծանրացուցիչ հանգամանքներ
- Այլ արդիական հանգամանքներ
- Ապացույցների տեսության մեթոդները՝ նյութապաշտական դիալեկտիկա, իրավաբանական հատուկ մեթոդներ

Թեմա 2. Ապացուցման գործընթացի բովանդակությունը

Թեմա 2.1. Ապացուցման գործընթացի տարրերը

Թեմա 2.2. Ապացուցման սուբյեկտները

- Ապացուցման սահմանները
- Հետաքննության վարկածները՝ հասկացություն, հատկանիշներ
- Ապացույցների հավաքում՝ փնտրտուք, առգրավում, ձևակերպում
- Ապացույցների հավաքման եղանակները՝ դատարանի, դատախազի, քննիչի, հետաքննիչի կողմից
- Գործընթացային ձևակերպման եղանակները՝ արձանագրություններ, տեխնիկական միջոցներ
- Մեղադրյալի, տուժողի, ներկայացուցիչների, պաշտպանի կողմից ապացույցների ներկայացում և ձևակերպում
- Ապացույցների ստուգում, գնահատում՝ սուբյեկտները, սկզբունքները
- Վերագնահատման ազատության սկզբունքը
- Ներքին համոզմունք, որպես ապացույցների գնահատման հիմք
- Հիմնավորություն, թույլատրելիություն, հավաստիություն և բավարարություն

Թեմա 3. Ապացույցների հասկացությունը, դասակարգումը և տեսակների բնութագիրը

Թեմա 3.1. Ապացույցների հատկությունները, դասակարգում

Թեմա 3.2. Ապացույցների առանձին տեսակների բնութագիր

- Անմիջական և անուղղակի, սկզբնական և ածանցյալ, անձնական և նյութական ապացույցներ
- Ապացույցների թույլատրելիություն և նշանակություն
- Ապացույցների աղբյուրները՝ պահանջներ և տեսակներ
- Տուժողի և վկայի ցուցմունքներ՝ իրավունքներ, պարտականություններ, վկաների անձեռնմխելիություն
- Մեղադրյալի, կասկածյալի ցուցմունքներ, դրանց գնահատման առանձնահատկությունները
- Փորձագետի եզրակացություն՝ կարգ, ձևակերպում, արժեք

- Նյութական ապացույցներ՝ իրավական կարգավիճակ, պահպանում, ճակատագիր
- Հետաքննական և դատական արձանագրություններ՝ աղբյուրներ, ձև, գնահատում
- Այլ փաստաթղթեր՝ տեղեկատվական արժեք և գնահատման մեթոդներ

Թեմա 4. Հետաքննական գործողությունները որպես ապացույցների ստացման հիմնական եղանակ

Թեմա 4.1. Հետաքննական գործողությունների հասկացությունը, կառուցվածքը

Թեմա 4.2. Հետաքննական գործողությունների արձանագրություններ

- Հետաքննական գործողությունների ընդհանուր սկզբունքները, իրականացում և նպատակներ
- Ձերբակալում՝ հասկացություն, ժամկետներ, պատճառաբանություն, գործընթացային ձևակերպում
- Հարցաքննության տեսակներ՝ կասկածյալ, վկա, տուժող
- Առերեսում, ճանաչման ներկայացում՝ կարգ, պայմաններ
- Արձանագրությունների տարբերությունը այլ փաստաթղթերից, դրանց ապացուցողական նշանակությունը

Ինքնուրույն աշխատանքի կազմակերպում

Ուսանողները պետք է ծանոթանան ուսումնական պլանով նախատեսված ժամաքանակին և ըստ ստորև ներկայացված գրաֆիկի՝ իրականացնել թեմատիկ ինքնուրույն ուսուցում:

Խորհուրդ է տրվում յուրաքանչյուր թեմայի ուսումնասիրությունը սկսել տեսական նյութից:

Եզրափակիչ հսկողության հարցեր

1. Ապացուցման իրավունքի և տեսության հասկացությունը
2. Ուղղակի և անուղղակի, սկզբնական և ածանցյալ, անձնական և նյութական ապացույցներ
3. Ապացուցման սահմանները քրեական դատավարությունում
4. Ապացույցների տեսակները և աղբյուրները
5. Քրեական գործով ապացուցման առարկան
6. Փորձագետի եզրակացությունը՝ որպես ապացույց
7. Ներքին համոզմունքը ապացույցների գնահատման ընթացքում

8. Հետաքննական և դատական արձանագրությունների առանձնահատկությունները
9. Հետաքննող մարմինների դերը ապացույցների գնահատման մեջ
10. Փաստաթղթերը՝ որպես ապացույց, ընդհանուր բնութագիր
11. Ապացույցների վերաբերելիության և բավարարության հատկանիշները
12. Ապացույցների ընդունելիության հասկացություն և պայմաններ
13. Դատարանի դերը ապացուցման գործընթացում
14. Ապացույցների հավաքման եղանակները քրեական դատավարությունում
15. Ապացուցման սուբյեկտների դասակարգում
16. Պաշտպանական կողմի մասնակցությունը ապացուցման գործընթացին
17. Ապացուցման ենթակա հանգամանքները
18. Ապացույցների ոչ ընդունելիության հիմքերը, ընթացակարգը, հետևանքները
19. Օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքների ապացուցողական նշանակությունը
20. Տարբեր անձանց ցուցմունքները՝ որպես ապացույցի աղբյուրներ

Օրինակային գործնական առաջադրանքներ

1. Անձը, կատարելով հանցանք, հրավիրվել է ոստիկանություն, որտեղ զրույց է ունեցել ոստիկանության պետի հետ՝ առանց իմանալու, որ դա օպերատիվ միջոցառում է (հսկում): Ջրույցի ընթացքում նա խոստովանում է հանցանքը: Հետագայում դատարանում բողոքարկվում է ապացույցի ընդունելիությունը:

► Վերլուծեք իրավիճակը:

2. ՔԿՀ-ում կասկածյալը հանդիպում է մոր հետ, ով նրա օրինական ներկայացուցիչն է: Ջրույցի ընթացքում նա ներկայացնում է հանցանքի մանրամասները, ինչը գրանցվում է հսկման շրջանակում:

► Արդյո՞ք սա կարելի է համարել թույլատրելի ապացույց:

3. Հատկապես ծանր հանցագործության բացահայտման նպատակով՝ առանց բավարար տվյալների, ձայնագրվում են մեկ այլ քրեական գործով մեղադրյալ անձի մտերիմների հեռախոսագրույցները, որոնք պարունակում են փաստական տվյալներ իրական կատարողի մասին:

► Կարո՞ղ են այս տվյալները կիրառվել:

Դասընթացի ապահովվածությունը գրականությամբ

1. Конституция РА, 2015.
2. Уголовно-процессуальный кодекс РА, 1998. 3

3. . Барыгина, А. А. Доказывание в уголовном процессе: оценка отдельных видов доказательств: учебное пособие для вузов / А. А. Барыгина. — Москва: Издательство Юрайт, 2022. — 277 с.
4. 4. Лазарева, В. А. Доказывание в уголовном процессе: учебник для вузов / В. А. Лазарева. — 7-е изд., перераб. и доп. — Москва: Издательство Юрайт, 2022. — 263 с.
5. 5. Егорова, Е. В. Доказательства и доказывание в судебной практике по уголовным делам : практическое пособие / Е. В. Егорова, Д. А. Бурька. — 3-е изд. — Москва : Издательство Юрайт, 2022. — 315 с.
6. 6. Белкин, А. Р. Теория доказывания в уголовном судопроизводстве в 2 ч. Часть 1 : учебное пособие для вузов / А. Р. Белкин. — 2-е изд., испр. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2020. — 184 с.
7. 7. Барыгина, А. А. Доказывание в уголовном процессе: оценка отдельных видов доказательств : учебное пособие для вузов / А. А. Барыгина. — Москва : Издательство Юрайт, 2020. — 277 с.
8. 8. Барыгина, А. А. Доказывание в уголовном процессе: допустимость доказательств : учебное пособие для вузов / А. А. Барыгина. — 2-е изд., перераб. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2020. — 204 с.
9. 9. Егорова, Е. В. Доказательства и доказывание в судебной практике по уголовным делам : практическое пособие / Е. В. Егорова, Д. А. Бурька. — 3-е изд. — Москва : Издательство Юрайт, 2020. — 315 с.
10. 10. Лазарева, В. А. Доказывание в уголовном процессе : учебник для вузов / В.А. Лазарева. — 7-е изд., перераб. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2020. — 263 с. Спирин А.В.Прокурор как субъект доказывания в уголовном судопроизводстве. Монография. М. : Издательство Юрлитинформ, 2018. – 304 с.
11. 11. Бедняков И.В. Теория доказательств в уголовном процессе Издательство: Самарский юридический институт ФСИН России .Вид издания: Учебное пособие.2017. 152 с. . Доказательства и доказывание в уголовном судопроизводстве: история, современность и перспективы развития: сб. ст. по матер. Междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 95- летию со дня рождения Цили Моисеевны Каз (г. Саратов, 3 апреля 2020 г.) / [редкол.: Ю.В. Францифоров (отв.

ред.) и др.] ; ФГБОУ ВО «Саратовская государственная юридическая академия». – Саратов : Изд-во ФГБОУ ВО «Саратовская государственная юридическая академия», 2020. – 188 с. 2.

12. Зигура Н.А., Кудрявцев А.В. Компьютерная информация как вид доказательств в уголовном процессе России. Монография. Юрлитинформ, 2011. — 176 с. УДК 343.14:004(470) ББК 67.411 3. Орлов Ю.К. Проблемы теории доказательств в уголовном процессе. М.: Юристъ, 2009. — 175с.
13. Белкин - Теория доказывания. М. 2008 г. 5. Будников - Доказательства в уголовном судопроизводстве: монография / . - Волгоград: изд. ВолГУ, 2005;
14. 6. Владимиров - Об уголовных доказательствах / . - Тула: Автограф, 2000;
15. 7. Вопросы обеспечения допустимости доказательств в уголовном процессе. Досудебные стадии. М. Пресс. 2009 г.
16. 8. Громов - Доказывание и использование результатов ОРД: учебное пособие / и др. - М.: Приор-издат, 2006;
17. 9. Егоров К. - Оценка доказательств как завершающий этап доказывания // Российская юстиция 2006 г. №12
18. 10. Зайцева С.А. - Оценка доказательств в уголовном процессе / Зайцева С.А., Громов Н.А. М. ПРИОР. 2002 г.
19. 11. Кипнис Н.М. Допустимость доказательств в уголовном судопроизводстве / Кипнис Н.М. М. Юристъ. 2005 г.
20. 12. Корневский в уголовном процессе: традиции и современность / и др. / под ред. . - М.,2000;
21. 13. Лазарева - Доказывание в уголовном процессе // Уголовное право № 3;
22. 14. Лазарева - В уголовном процессе: учебно-практическое пособие. - М.: высшее образование, 2009;
23. 15. Уголовно процессуальное право РА., общая часть. 2002
24. 16. Шейфер - Доказательства: спорные вопросы теории / // Государство и право № 3;
25. 17. Шейфер - Доказывание по уголовным делам: проблемы теории и правового регулирования. / . - М.: НОРМА, 2009.

26. 18. Шейфер - Следственные действия (система и процессуальная форма)/ Шейфер
С.А. М. Юридическая литература. 2006 г